

Mire jó a foci?

■ Szegedi Péter: *Riválisok. Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében.* Korall Kiadó, Budapest, 2014. 358 oldal, 3490 Ft

A foci sok mindenre jó: stadionépítésre, felhőtlen játszadozásra, szurkolásra, adócsalásra, a meccsek megbundázására, bíróverésre, a bűnözőkkel teli ultrák kordában tartására. A magyar írók szívesen, sokat írnak róla. Jó a vébé is, meg a Bajnokok Ligája. Hogy a csellengő gyerekek fociznak, nem az utcán szípuznak. A (fél)diktatúrák a nemzeti válogatottnal legitímálhatják magukat, egyáltalán, a nemzetépítés kiváló eszköze lehet – sorolhatnánk, mire (nem) jó a foci.

Magyarországon persze semmire, pontosabban csak árnyoldalait láthatjuk. A magyar focin nincs mit nézni, csak a (sport)sajtóban követjük, szörnyülködve, akár a VV-izéken, s nem értjük, miért áldoznak erre a pöcegödörre közpénzt.

Egy jó dologról most mégis beszélhetünk, Szegedi Péter nem írhatta volna meg e kötetet, ha nincs ez a ganéjomb. Am a kötet a magyar társadalomtörténet újabb kiváló teljesítménye. Csemegézhetünk a százoldalas adattárban is, már akit érdekelnek a debreceni foci részletei, de az impozáns mű alcíme ne ijesszen meg bennünket. Mert sokkal többről van szó, mint a debreceni foci helytörténetéről, a csapatok helyi konfliktusáról, az amatőrizmus profizmusba való átállásáról, a (zavaros) pénzügyekről. A hihetetlenül aprólékos feldolgozás mögött rögtön feltárul a lényeg, s innen nézve a legkevésbé van szó a fo-

ciról. A sportról, a nemzettudatról, a helyi és országos identitásokról igen, azaz ezek összefüggéseiről. Na meg ami a négy részre osztott időszakról (1902-1944) szóló fejezetek mind-egyikében külön elemzést kap: a futballerőszakról.

Aki ugyanis azt hiszi a foci világról – ama toposzhoz hasonlóan, hogy az I. világháború előtti időszak a Magyar Királyság, a magyarság aranykora volt, szegény és konfliktus egy szál se, csak boldogság, harmónia, családok a lelátókon –, hogy itt is volt egy remek, példamutató időszak, ami úgy a hatvanas évekig tartott, az téved. Hogy a játékok brutálisak voltak, a bíróverés mindennapos, a szurkolókat is kardozással kellett menetrendszerűen rendre inteni, az, mondhatni, a felszín. E világ ugyanis a gyűlölet világa (volt), a maga teljes „szépségében”: az etnikai-felekezeti polarizáció mindenütt ott volt, persze, nem csak Debrecenben. A politikai ellentétek is, de kevésbé a bal-jobb értelmében. A „bűnös fővárosiak” (nagy csapatok, az elit) álltak szemben a folyton háttérbe szorított „becsületesebb vidékkel”, a profik az amatőrökkel, a prolik az elittel stb. Vagy ahogyan Szegedi Jókait idézi: „Pest központja az országnak, de Debrecen központja a magyar népnek” – ám azért mi hozzáfűzzük, hogy Petőfi a debreceni disznókra panaszkodott, a cívus város szellemtelenségére... De itt inkább az a lényeg, hogyan alakult a város későbbi mentalitástörténete, hogy végül a helyi vezetők is arra panaszkodtak, nincs itt kultúra, és a stadion is akkora lett végül, hogy

a meccseken üresen pang. Ismerős a történet?

És akkor még egy szó sem esett a világháborúkról, a revíziós, törekvésekről, hogyan válik a sport is az igazi magyarnak és a kereszténynek mondott célkitűzések kiemelt helyszínévé. Ez a világ is egyre agresszívebbé, intoleránsabbá vált – akár maga az állam –, így amíg kezdetben a zsidó elit is részt vállalt a csapatok megalakításában, finanszírozásában, addig az állam által „irányított futball” idejében (1935-1944) a zsidó (származásúak) először nem csak az egyesületek vezetőségéből repültek, de végül egy 1942-es rendelet már azt is kimondta, azt az egyesületet, melynek zsidó tagja (játékosa) van, azt fel kell szüntetni. És akkor még benn sem voltak a németek, ugye... Ez is csak egy olyan laza „idegenrendészeti eljárás” lehetett.

Az időszak végére már a debreceni focivezetők közt is egyre kevesebb a helyi és a református. A sportélet meg úgy fasizálódik, ahogy az ország – a profizmus is megszűntetendő, a cél az ifjúság nevelése, acélosítása. A foci honvédelmi előkészítés az igazi harcra, mint minden totalitárius társadalomban. A sportoló már maximum katona lehet, az egyesület meg a nemzet érdekét nézi (az ember csak röhögni tud, hogy 1944-ben a Vasas nevét Nemzeti Nehézipari Munkások SK-ra változtatták, vajon hogy? szurkoltak nekik: „Hajrá, Nehézipari!”).

Egyszerre megdöbbenő, ám helyenként igen szórakoztató mű hát a *Riválisok*. A debreceni születésű, ott élő szerző azonban nem csak kritikus, de megértő is próbál lenni, azaz nem ítélkezik, hanem a szakma szigorú törvényeihez tartván magát leír, a (sport)szociológia, antropológia, a társadalom- és helytörténetírás módszereit egyszerre alkalmazva. És noha a téma nem eredeti, a könyv az.